

دکتر حیدرعلی بلوچی*

اشاره:

از تاریخ ۱۷ لغایت ۱۹ فوریه ۲۰۱۷ مطابق با ۳۰-۲۸ بهمن ماه ۱۳۹۵ شهر مونیخ، برای پنجاه و سومین بار میزبان کنفرانس امنیتی مونیخ بود که هر ساله از ۱۹۶۳ تا کنون با حضور تصمیم گیران بلندپایه حوزه سیاست خارجی و دفاعی از سراسر جهان به طور مداوم برگزار شده است. شهرت روزافزون این اجلاس در شرایطی که مذاکرات چندجانبه بر سر موضوع حساسی چون امنیت ملی و بین‌المللی تنها در فواصل زمانی دور در نظام بین‌الملل به نتیجه ملموس می‌رسد، این اجلاس را به محلی برای تبادل نظر و طرح دیدگاه‌های کشورهای مختلف مبدل کرده است. در اهمیت این اجلاس همین بس که از آن به عنوان داووس امنیتی تعبیر شده و در سال‌های اخیر بسیاری از کشورهای دیگر با ارائه ابتکارات منطقه‌ای و بین‌المللی از آن الگوبرداری کرده‌اند. نوشتار حاضر، با نگاهی به اهم موضوعات مطروحه در این کنفرانس، سعی می‌کند وجوه اشتراک و افتراق مباحث مطروحه را برای ردیابی روندهای مربوط به امنیت بین‌المللی برجسته نماید.^۱

مقدمه

کنفرانس امنیتی ۲۰۱۷ مونیخ با حضور بیش از ۵۰۰ مقام بلندپایه از حدود بیش از ۱۰۰ کشور دنیا و نیز مقامات ارشد سازمان‌های بین‌المللی و با پوشش خبری رسانه‌ای گسترده، با حساسیتی بیشتر از سال‌های قبل در کشور آلمان برگزار شد. سطح مقام شرکت‌کنندگان در این کنفرانس، شامل ۳۰ رئیس‌جمهور، معاون رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر و ۸۰ وزیر امور خارجه و وزیر دفاع و نیز دبیرکل جدید سازمان ملل و مدیران کل آژانس‌های تخصصی آن، دبیرکل ناتو، رئیس اینترپل، کمیسر پناهندگان سازمان ملل و کمیسرهای مختلف اتحادیه اروپایی و بالاخره نمایندگان بازیگران غیردولتی و فعالان سیاسی و جامعه مدنی؛ حاکی از توجه ویژه بین‌المللی به این کنفرانس می‌باشد. هر چند، دستور کار

۱. نویسنده تأکید می‌کند که نقطه نظرات ارائه شده در این نوشته شخصی بوده و به نمایندگی از هیچ شخص حقیقی و حقوقی دیگر نمی‌باشد.

این کنفرانس قابل مذاکره نبوده و برنامه‌ای برای تصمیم‌گیری در این کنفرانس و صدور سند پایانی پیش‌بینی نمی‌شود، بدون شک کشورهای شرکت‌کننده نهایت سعی خود را در بهره‌گیری از آن برای ارائه تصویر امنیتی مثبت از خود از یک طرف و اقناع دیگران برای پیروی از پیشنهادات و تحلیل آنها از سوی دیگر به عمل می‌آورند. در کنار سایر عوامل مختلف، توجه به موضوعات محتوایی این کنفرانس بدان دلیل، حائز اهمیت است که با توجه به تحولات بین‌المللی اخیر مثل نتیجه غیرمترقبه انتخابات ریاست جمهوری آمریکا و تلاش‌های جسته و گریخته در کشورهای مختلف برای تقلید از ترامپ و یا واکنش به آن و موضوعات امنیتی نوظهور، بسیاری از تصمیم‌گیران بین‌المللی و تحلیل‌گران سیاسی و امنیتی را با ابهامات آشکار مواجه کرده است و در این شرایط، همگان تلاش می‌کنند تا با جمع‌آوری داده‌های بیشتر، تحلیل و تجویز دقیق‌تری را بتوانند ارائه و یا عملی کنند. بدون شک، کنفرانس امنیتی مونیخ یکی از مهم‌ترین محافل امنیتی مناسب برای کمک به تحقق هدف مزبور می‌باشد.

علاوه بر این، در نبود مکانیسم جایگزین مذاکراتی برای موضوعات امنیتی در سطح بین‌المللی، کنفرانس امنیتی مونیخ تنها محلی است که نمایندگان دولت‌ها - حتی دول متخاصم - و کارشناسان امنیتی طبق سنتی

پاسخ توسط شرکت کنندگان و ارائه دهندگان برگزار می‌شد.

با نگاهی به سال‌های تقریباً باثبات قبل می‌توان گفت که هر چند در گذشته نیز بحران‌های مختلف ظهور کرده و در انتخاب موضوعات دستور کار کنفرانس تأثیرگذار بودند، سال جاری تحولات به اندازه‌ای پرشتاب، تأثیرگذار و غیرمترقبه بود که به اعتقاد ناظران بین‌المللی در کنفرانس ۲۰۱۷ انتخاب موضوعات دستور کار امر چندان دشواری نبود. خیز دونالد ترامپ برای آغاز و اعمال تغییرات بنیادین در جهت‌گیری سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا هم از نظر موضوعی، مثل نگاه این کشور به اتحادیه اروپایی، ناتو و امنیت بین‌المللی و هم در سطح مناطق مختلف جغرافیایی، عاملی مؤثر برای اجماع نظر در انتخاب دستور کار کنفرانس سال جاری بوده است. به علاوه، ادامه گسترش حملات تروریستی در گوشه و کنار جهان و تحولات منطقه حساسی همچون خاورمیانه نگاه همه ناظران بین‌المللی را به طور مستمر به خود جلب کرده است. در این کنفرانس نیز میزان موضع‌گیری‌های انجام‌شده مؤید توجه ویژه شرکت کنندگان به این موضوع و منطقه می‌باشد. همان‌گونه که اشاره شد، انتخاب این موضوعات تا حدود زیادی به مواضع و اظهارنظرهای غیرقابل پیش‌بینی دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور جدید آمریکا، بر می‌گردد که در صورت تأکید دولت آمریکا برای عملی کردن آن مواضع، روندهای مسلط نظام بین‌المللی مورد نظر کشورهای غربی را می‌تواند متحول سازد.

این کنفرانس از نظر تعداد شرکت کنندگان نیز نسبت به کنفرانس‌های قبلی رکورد چشم‌گیری داشت و به مراتب بیش از کنفرانس‌های قبلی مورد استقبال قرار گرفته بود که نشان از اهمیت روزافزون این کنفرانس می‌باشد. کنفرانس سال گذشته تعداد شرکت کنندگان ۳۵۰ مقام بلند پایه بود که در سال جاری این تعداد به ۵۰۰ نفر رسیده بود.

طولانی‌گرد هم می‌آیند. طبق نظرسنجی دانشگاه پنسیلوانیای آمریکا، این کنفرانس برای چهارمین بار متوالی به عنوان بهترین کانون فکری جهان اعلام شده است که در قالب آن دولت‌ها به تبادل نظر و اطلاعات می‌پردازند، نظرات خود را به طور غیر رسمی مطرح می‌کنند و خطوط قرمز خود را مشخص می‌کنند در حالی که همان آثار موضع‌گیری رسمی را با هزینه‌ای کمتر می‌توانند به دست بیاورند. به همین دلیل، شاهد استقبال روزافزون کشورهای مختلف از این کنفرانس هستیم، کنفرانسی که در سال‌های اولیه یک محفل خصوصی کشورهای غربی و توسعه‌یافته برای موضوعات امنیتی به شمار می‌رفت، اما پس از پایان جنگ سرد، درهای کنفرانس به روی همه کشورهای جهان باز شد.

در این نوشتار با نگاهی به دستور کار کنفرانس و مباحث مطرح‌شده از سوی سخنرانان اصلی و نیز ارائه‌کنندگان در میزگردهای مختلف، مسائل مربوط به ایران را از نظر می‌گذرانیم و سپس با جمع‌بندی نکات و دستاوردهای کلیدی کنفرانس، از یک موضع تحلیلی به ارزیابی آن می‌پردازیم.

دستور کار و شرکت کنندگان مهم

طبق برنامه‌ریزی به عمل آمده، این کنفرانس با بیانات مقدماتی آقای ولفگانگ ایشینگر، رئیس کنفرانس از آلمان و سخنرانی افتتاحیه وزرای دفاع آلمان و آمریکا آغاز شد. سازماندهی کنفرانس به نحوی بود که هر روز، بعد از سخنرانی مقامات عالی‌رتبه، میزگردهای دیگری برای طرح بحث و تبادل نظر پیرامون موضوعات مختلف پیش‌بینی شده بود و در حاشیه کنفرانس نیز، ملاقات‌های دوجانبه از سوی هیئت‌های شرکت‌کننده تنظیم و انجام می‌شد. طبق اعلان مسئولان برگزاری کنفرانس، تا پایان اجلاس قرار بود که بیش از یک هزار جلسه و گفت‌وگوی دو و چندجانبه میان شرکت کنندگان کنفرانس برگزار شود. دستور کار کنفرانس نشان می‌دهد که از جمله موضوعات مهم مطرح‌شده در میزگردها می‌توان به آینده اتحادیه اروپایی، متحد و یا متلاشی‌شده؛ آینده غرب و احتمال افول و تنزل آن؛ آینده ناتو و احتمال منسوخ‌شدن و یا افزایش اهمیت آن؛ روابط فراتلانتیک و نظم جهانی؛ امنیت بهداشت و تغییرات آب و هوایی؛ افراط‌گرایی و تروریسم؛ تحولات سوریه، منطقه پاسیفیک و اوراسیا؛ آینده دموکراسی و بالاخره آینده سیاست خارجی آمریکا اشاره کرد که اکثراً با حضور و مشارکت مقاماتی در حد رؤسای جمهوری و یا وزرای امور خارجه، نقطه نظرات کشورهای ارائه‌شده می‌شد. شیوه کار نیز بدین صورت بود که بعد از هر سخنرانی مهم در خصوص محورهای فوق، میزگردهایی برای تجزیه و تحلیل مطالب ارائه‌شده و افزودن مطالب تکمیلی و در نهایت سؤال و

جدید ایالات متحده گفت که آلمان برای افزایش بودجه نظامی خود که خواست ایالات متحده است آمادگی دارد، اما با خدشه دار کردن ارزش‌های معنوی غرب و حیثیت انسان‌ها مخالف است. او در این رابطه به اعمال شکنجه اشاره کرد و تأکید نمود که مبارزه با تروریسم نباید به مقابله با اسلام و مسلمانان تبدیل شود. اظهارات وی به نوعی از مواضع ترامپ در خصوص روسیه، مسلمانان و شکنجه فاصله داشت.

سخنران دوم این جلسه، جیمز ماتیس، وزیر دفاع ایالات متحده بود. او به هیچ کدام از اظهارات همتای آلمانی خود واکنش نشان نداد و تنها به این امر بسنده کرد که دولت جدید آمریکا نیز به پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) وفادار و به مسئولیت خود در قبال این سازمان نظامی واقف است. ماتیس علاوه بر این، بر افزایش بودجه نظامی کشورهای عضو پیمان آتلانتیک تأکید ورزید.

به علاوه، مایک پنس، معاون اول رئیس جمهوری آمریکا، روز دوم کنفرانس، در اظهارات خود با تکرار موضع گیری‌های قبلی، تلاش کرد نگرانی‌های اروپا از مواضع تند ترامپ را به نوعی برطرف کند. وی تأکید کرد که به نمایندگی از رئیس جمهور ترامپ به شما اطمینان می‌دهم که آمریکا قویا از ناتو حمایت می‌کند و اینکه تعهدش نسبت به این ائتلاف، ناگسستی خواهد بود. البته در ادامه موضع قبلی آمریکا مبنی بر لزوم کاهش تعهدات آمریکا در قبال این پیمان، وی اضافه کرد که همه اعضا باید مسئولیت‌پذیری داشته باشند تا با تهدیدات مشترک مقابله شود. پنس خطاب به مقامات اروپایی گفت که دفاع از اروپا به اندازه تعهد ما، به تعهد شما هم نیاز دارد. زمان آن رسیده که اقدامات بیشتری انجام دهید. وی همچنین اظهار داشت که حمایت آمریکا از اروپا و ناتو ادامه پیدا خواهد کرد چرا که ما ارزش‌های مشترکی از قبیل دموکراسی، آزادی و حقوق بشر داریم.

معاون رئیس جمهور آمریکا، تهدیدات مشترک آمریکا و اروپا را نیز ایران، کره شمالی و تروریسم اسلام‌گرا خواند و بدون تکرار تهدید به لغو برجام، تأکید کرد که آمریکا نمی‌گذارد ایران به سلاح هسته‌ای دست پیدا کند. همچنین، با وجود به اصطلاح ماه عسل پوتین و ترامپ، معاون رئیس جمهور آمریکا بیاناتی غیردوستانه در مورد روسیه مطرح و بر لزوم پایبندی به تعهدات توافق مینسک، بازپس دادن کریمه به اوکراین و همکاری در مبارزه علیه تروریسم تأکید کرد.

جیمز استاوریدیس، ژنرال آمریکایی که تا سال ۲۰۱۳ فرمانده نیروهای ناتو در اروپا بود نیز از شرایط جدید سخن گفته و در سخنرانی خود اظهار داشته بود که اعضای پیمان ناتو باید خود را با این شرایط وفق دهند. به اعتقاد او، آمریکا از این پس فعالیت مستقیم خود در ناتو را کاهش خواهد داد و از رهبری برخی عملیات بین‌المللی این سازمان نظامی چشم خواهد

در این کنفرانس، هیئت‌های شرکت‌کننده همچون آمریکا شامل چندین مقام بلندپایه مثل معاون اول رئیس جمهوری، وزیر دفاع، وزیر امنیت داخلی و چند سناتور این کشور بوده و در برخی موارد نمایندگان شرکت‌کننده در قالب هیئت‌های کوچک و محدود به یک مقام عالی رتبه بودند. از جمله معروفترین افراد شرکت‌کننده در این کنفرانس می‌توان به گوترش، دبیر کل سازمان ملل؛ استفان دی میستورا، نماینده ویژه دبیر کل سازمان ملل در امور سوریه؛ آنجلا مرکل، صدراعظم آلمان؛ فدریکا موگرینی، نماینده عالی اتحادیه اروپایی در امور سیاست خارجی و امنیتی؛ وزرای خارجه جمهوری اسلامی ایران، روسیه، ترکیه، عربستان و بسیاری دیگر از مقامات شرکت‌کننده از کشورهای منطقه خاورمیانه و نیز برخی چهره‌های بین‌المللی معروف مثل بیل گیتس اشاره کرد.

حضور فرماندهان نظامی بلندپایه به خصوص از کشورهای غربی در این اجلاس قابل توجه بود. از جمهوری اسلامی ایران، همچون سال گذشته، جناب آقای دکتر محمد جواد ظریف، وزیر امور خارجه در رأس یک هیئت بلندپایه در این کنفرانس حضور داشت که اهم مواضع و فعالیت‌های هیئت کشورمان در قسمت مربوطه نوشته حاضر، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

موضوعات کلیدی

با توجه به عامل مؤثر در انتخاب موضوعات دستور کار، انتظار زیادی می‌رفت تا دیدگاه دولت جدید آمریکا به دنبال موضع گیری‌های قبلی دونالد ترامپ در این کنفرانس رو نمایی و تبیین شود. اظهارات مقامات آمریکایی شرکت‌کننده در این کنفرانس به نوعی در ادامه خط مشی رئیس جمهور این کشور و بازتاب آن بود.

نخستین سخنران جلسه افتتاحیه کنفرانس، خانم اورسولا فون درلاین، وزیر دفاع آلمان بود. وی به طور غیر مستقیم خطاب به دولت

پوشید. همزمان با کنفرانس، وی در مصاحبه با یکی از شبکه‌های آلمانی گفته بود که واشینگتن بر خواست خود مبنی بر افزایش بودجه نظامی اعضای ناتو پافشاری خواهد کرد و علاوه بر آن انتظار دارد که هم‌پیمانان ایالات متحده سهم بیشتری در مبارزه با تروریسم اسلامی به عهده بگیرند. دیگر سخنرانان رسمی آمریکا و از جمله چند سناتور شامل مک کین که ریاست هیئت ۱۶ نفره سناتورهای دو حزب دموکرات و جمهوری خواه در این کنفرانس را بر عهده داشت، نیز بیاناتی مشابه اظهارات فوق مطرح کرده و با تأکید بر ارزش‌های مشترک به لزوم حفظ ناتو و استمرار وجود آمریکا و اتحادیه اروپایی اشاره کردند. مک کین، از منتقدان سرسخت جمهوری خواه رئیس‌جمهور آمریکا، با اشاره به بی‌نظمی حاکم بر دولت فعلی این کشور و لزوم رفع این مشکلات و از جمله مسئله مذاکرات تلفنی افشاشده مشاور امنیت ملی ترامپ با سفیر روسیه، تصریح کرده بود که با وجود شرایط نامطلوب فعلی و تنش‌هایی که پس از انتخاب دونالد ترامپ پدید آمده، اروپائیان آمریکا را همراه و یاور خود بدانند و به آن پشت نکنند.

روز دوم کنفرانس، آنجلا مرکل، صدر اعظم آلمان نیز در سخنرانی خود در کنفرانس امنیتی مونیخ با اشاره به طرح ممنوعیت ورود اتباع هفت کشور مسلمان به آمریکا اظهار داشت که به عقیده من اسلام منشأ تروریسم نیست و مبارزه با تروریسم منسوب به اسلام‌گرایان موردی است که همه در آن منافع مشترک داشته و می‌توانیم در این زمینه با یکدیگر همکاری‌های لازم را داشته باشیم. مرکل درباره مناسبات اروپا- روسیه نیز خاطر نشان کرد که مناسبات دوجانبه اروپا- روسیه همواره با چالش‌هایی روبه‌رو بوده و اکنون نیز این چالش‌ها به چشم می‌خورد. در عین حال باید به این نکته اشاره کرد که همکاری‌های اروپا و روسیه می‌تواند در زمینه مقابله با تروریسم مؤثر واقع شود. مرکل همچنین اظهار داشت که آلمان تا جایی که امکان داشته باشد در راستای تأمین اهداف ناتو گام بر می‌دارد و طبق یک برنامه ده ساله بودجه نظامی خود را تا سال ۲۰۲۴ افزایش خواهد داد.

با توجه به طیف گسترده شرکت‌کنندگان در کنفرانس، موضوعات خرد و کلان بسیاری در جریان آن مطرح شد که آوردن فهرست کامل خواسته‌ها و موضوعات مطرح شده در این مجال امکان‌پذیر نیست. در اینجا صرفاً به برخی از موارد کلیدی آنها اشاره می‌شود:

- تأکید مقامات اروپایی بر حفظ روابط فراآتلانتیک و انتظار از دولت ترامپ برای شفافیت در مورد موضوعات استراتژیک در عین انتقاد از مواضع و اقدامات غیرقابل پیش‌بینی رئیس‌جمهور آمریکا؛
- اروپایی‌های دل‌واپس بیانات مثبت مقامات آمریکا در خصوص ناتو را تضمین مجددی برای حفظ دوستی و اتحاد متقابل تلقی

کردند، هر چند برداشت‌های مخالف از اظهارات مقامات آمریکایی نیز امکان‌پذیر بود و برخی از ناظران، با توجه به وجود ابهامات و نگرانی‌ها نسبت به مواضع واشینگتن، عملکرد هیئت آمریکا را در اقناع مخاطبان اروپایی و تشویق آنها به جامه عمل پوشیدن به خواسته‌های ترامپ چندان موفق ارزیابی نکردند. مایک پنس در سخنرانی خود اصلاً به اتحادیه اروپایی اشاره نکرد و مقامات آمریکایی حتی در برابر سؤالات جدید، پاسخ‌هایی از قبل آماده شده را قرائت کردند؛
- تأکید آلمان بر ادامه همکاری‌های نظامی با انگلیس حتی پس از خروج بریتانیا از اتحادیه اروپایی؛

- هشدار سناتورهای آمریکایی به خطر مداخله روسیه در انتخابات کشورهای اروپایی و قول تصویب تحریم‌هایی علیه روسیه در کنگره آمریکا؛

- انتقاد چین از برنامه موشکی کره جنوبی در عین تصریح بر درک نیازهای امنیتی کشور اخیر مشروط بر اینکه کره جنوبی بداند که برنامه‌های امنیتی این کشور نباید به ناامنی کشورهای دیگر منجر شود؛

- تأکید وزیر خارجه روسیه بر ورود جهان به دوره نظم پسا غرب و لزوم کنار گذاشتن نظم جهانی زیر سلطه غرب، لاورف همچنین از روابط عملگراییانه با آمریکا استقبال کرد؛

- هشدار بیل گیتس در مورد خطر بیو تروریسم که خطرناک‌تر از بمب هسته‌ای بوده و می‌تواند میلیون‌ها نفر را قربانی کند؛

- انتخاب موضوعی همچون آینده اتحادیه اروپایی فی‌نفسه نشان‌دهنده ترس و تردید نسبت به آینده آن است، بحث‌های میزگرد مربوطه نیز نشان‌گر اختلاف نظر شرکت‌کنندگان در این باره بود. البته بسیاری از اروپایی‌ها تلاش کردند تا ضمن این که اهمیت اتحادیه را برای مقامات آمریکایی

اثبات می‌کنند، پایان دوران پاکس آمریکانا (بسنده کردن به ایجاد صلح در نیم کره غربی) را به مقامات مزبور یادآور شوند؛

- هرچند تروریسم یک تهدید امنیتی مزمن به شمار می‌رود که همگان نسبت به مقابله با آن اتفاق نظر دارند، ترکیب نادرست «تروریست‌های اسلامی» که بعد از سخنان اخیر ترامپ در بیانات برخی از شرکت‌کنندگان کنفرانس نیز تکرار شد، با واکنش‌هایی مواجه شد و به جز معدودی که مواضع خصمانه آنها درباره جهان اسلام آشکار است، این ترکیب اتهام‌گونه با واکنش مثبت روبه‌رو نشد.

- برقراری رابطه میان توسعه و امنیت که یکی بدون دیگری پایدار نخواهند بود؛
- موضوع ایران و خاورمیانه که در ادامه نوشته به طور جداگانه توضیح داده می‌شود.

موضوع جمهوری اسلامی ایران و خاورمیانه

در حالی که در کنفرانس ۲۰۱۶ با توجه به تازگی توافق برجام بسیاری از توجهات بین‌المللی به این موضوع معطوف بود، در کنفرانس ۲۰۱۷ به جز حاشیه‌سازی‌های نه چندان مهم توسط برخی از شرکت‌کنندگان، موضوع ایران به صورت خاص در دستور کار قرار نداشت. اگر این وضعیت را با سال ۲۰۱۰ که آلمان همراه با سایر قدرت‌های بزرگ خواهان اعمال تحریم‌های بیشتر علیه ایران بود، مقایسه کنیم، به درک بهتری از موضوع خواهیم رسید. در آن سال‌ها، مناقشه هسته‌ای ایران یکی از چالش‌های بزرگ امنیتی جهان و از این رو یکی از محورهای تقریباً ثابت کنفرانس امنیتی مونیخ بود، اما با انعقاد برجام، این بار در کنفرانس امنیتی مونیخ موضوع مناقشه هسته‌ای ایران جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص نداد. موضوعی که در سخنرانی‌ها و نشست‌های رسمی و حاشیه‌ای این کنفرانس در خصوص

ایران مطرح شد، رویکرد دولت جدید آمریکا نسبت به توافق هسته‌ای بود؛ توافقی که ترامپ دو روز پیش از برگزاری کنفرانس امنیتی مونیخ و در دیدار با نخست‌وزیر اسرائیل، بنیامین نتانیاهو، مجدداً آن را بد توصیف کرد. در رابطه با نگاه جمهوری اسلامی ایران به امنیت منطقه، جناب آقای دکتر ظریف در راستای سیاست اصولی جمهوری اسلامی ایران، حضور نیروهای فرمانطقه‌ای از جمله نیروهای نظامی آمریکا را مغایر با امنیت منطقه‌ای خوانده و پیشنهاد تشکیل مجمع گفت‌وگوی منطقه‌ای بر اساس اصول مورد توافق کلی و اهداف مشترک را مطرح کرد. وزیر امور خارجه تأکید کرد: «کشورهای منطقه خلیج فارس باید وضعیت تفرقه و تنش کنونی را پشت سر بگذارند و در مسیر برقراری هماهنگی‌های منطقه‌ای واقع‌بینانه حرکت کنند. این امر را شاید بتوان با یک مجمع گفت‌وگوی منطقه‌ای بر اساس اصول مورد توافق کلی و هدف‌های مشترک آغاز کرد. چنین مجمعی می‌تواند ارتقادهنده تفاهم درباره طیف وسیعی از موضوعات از جمله اقدامات اعتمادساز و امنیت‌ساز و مبارزه با تروریسم، افراط‌گرایی و فرقه‌گرایی باشد. به علاوه، مناقشه‌ها در عراق، سوریه، یمن و بحرین راه حل نظامی ندارند. هر کدام از این مناقشه‌ها نیازمند راه حل سیاسی هستند به طوری که هیچ بازیگر واقعی از فرایند، حذف نشود یا در نتیجه کار به حاشیه رانده نشود. موفقیت تاریخی دیپلماسی بر قوه قهریه در حل و فصل بحران هسته‌ای ایران نشان‌دهنده یک درس سیاسی ساده اما مهم است و آن اینکه تمام طرف‌های درگیر، مشکل را به طور قابل قبول برای همه طرف‌ها تعریف کردند که توانست منجر به یک راه حل قابل قبول متقابل شود. به بیان دیگر، طرف‌ها اذعان کردند که باید انتظارات حداکثری خود را به نفع یک راه حل عملی کنار بگذارند».

در رابطه با مسئله هسته‌ای نیز دکتر ظریف اظهار داشت که یک اجماع بین‌المللی سال‌ها مانع حصول توافق شده بود، اما امروزه همگان، حتی کارشناسان آمریکایی اذعان دارند که این بهترین توافق نه تنها برای همه طرف‌های دخیل بلکه برای خود آمریکاست. این توافق پیروزی دیپلماسی بر قوه قهریه بود، زیرا قوی قهریه دیگر کاربردی ندارد و لذا از این توافق محافظت کرد.

شایان ذکر است که هرچند در جلسات قبلی کنفرانس، مقامات آمریکایی و به خصوص معاون اول رئیس‌جمهور این کشور مواضع خصمانه‌ای علیه ایران ابراز کرده بودند، بعد از سخنرانی دکتر ظریف، وزرای خارجه عربستان و ترکیه، همسو با وزیر دفاع رژیم صهیونیستی در سخنرانی‌های خود، با طرح اتهامات متعدد، بیانات تند و غیردیپلماتیک مطرح کرده و خواستار مهار و کنترل ایران از طریق اعمال فشار بیشتر بر ایران شدند.

از جمله حاشیه‌های دیگر این اجلاس در خصوص ایران، لغو میزگردی در خصوص تحولات منطقه خاورمیانه بود که دکتر ظریف به دلیل پیش‌بینی حضور مقامات رژیم صهیونیستی در این میزگرد از شرکت در آن خودداری کرده و بنابراین این میزگرد از سوی برگزارکنندگان کنفرانس لغو شد.

روز آخر کنفرانس نیز یک جلسه اختصاصی در مورد سوریه برگزار شد. نتایج مباحثات مربوطه نشان می‌دهد که شرکت‌کنندگان در این کنفرانس خواستار مشارکت روسیه در روند حل و فصل مناقشه در سوریه هستند، ولی چگونگی این مشارکت نمی‌تواند بدون برقراری یک رژیم آتش‌بس باثبات و مواضع دقیق دولت جدید آمریکا در رابطه با راهکار این کشور در سوریه مشخص گردد. دی‌میستورا هرگونه موفقیت در خاتمه بحران سوریه را منوط به پایان درگیری بین همه بازیگران بحران اعلام کرد.

مسئله مهاجران، به ویژه فرار میلیون‌ها مهاجرسوری، عراقی و افغان به اروپا با تأکید بر لزوم چاره‌جویی عاجل توسط بسیاری از شرکت‌کنندگان، به خصوص مقامات اروپایی در این کنفرانس مورد توجه قرار گرفت.

نتیجه‌گیری

کنفرانس امنیتی مونیخ، در شرایط کنونی نظام بین‌الملل، مهم‌ترین محل برای طرح ایده‌ها و پیشنهادات مختلف در خصوص امنیت بین‌المللی است که این بار بنا به دلایل توضیح داده‌شده، حساس‌تر از همیشه بود. رویکرد دولت ترامپ به مسائل سیاسی و امنیتی بیش از آنکه از ابهامات و نگرانی‌ها بکاهد، به بازار پرسش‌ها و تردیدها رونق بخشیده است و لذا اکثر بازیگران مهم نظام بین‌المللی اعم از دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی و حتی بازیگران غیردولتی به دنبال بازبینی امنیت و سیاست بین‌الملل در سایه دولت ترامپ هستند. در چنین شرایطی، با توجه به فهرست طولانی تنش‌ها و بحران‌های سیاسی و امنیتی جهان، نیاز به مشورت و گفتگو پیرامون این مسائل امنیتی بیش از پیش توسط دولت‌ها احساس می‌شود و بر همین اساس بود که شاهد استقبال روزافزون از کنفرانس امنیتی مونیخ می‌باشیم.

اما موضوع فوق‌بدان معنی نیست که توقع خاصی برای کسب و معرفی دستاوردهای عینی از این کنفرانس برای شرکت‌کنندگان مطرح شود. برای آنها، حصول درک و شناخت، بیشتر از سیاست‌ها و سناریوهای مورد نظر دیگر بازیگران یک دستاورد ارزشمند است و اگر بر ذهن و محاسبات سایر شرکت‌کنندگان تأثیری گذاشته شود که

به یک همسویی تقریبی منجر شود، اهمیت این دستاوردها دوچندان می‌شود. شاید بتوان گفت که بیش از جلسات عمومی اجلاس، دستاوردها را در ملاقات‌های دوجانبه و محدود باید دنبال کرد. به عنوان مثال، در سایه چنین جلساتی، آتش‌بس محدود اوکراین تمدید شد و طی آن روسیه، اوکراین و متحدان آن توافق کردند تا صلح در شرق اوکراین تداوم بیابد.

نکته مهم دیگر، تأثیر کنفرانس بر شفاف‌سازی هرچه بیشتر سیاست‌های امنیتی دولت‌هاست. در واقع، با وجود هاله ابهام و طبقه‌بندی اطلاعات محرمانه که مقتضای موضوع است، در تبیین سیاست‌های آتی مد نظر دولت‌ها، اگر بسیاری از موضوعات و برنامه‌های آتی هم اعلام نشود، حداقل بخشی از آنها به صورت عام آشکار می‌شود تا همکاری‌های مورد نظر تسهیل و عملیاتی بشود. این امر در جمع‌بندی رئیس کنفرانس بدین صورت بازتاب پیدا کرده بود که طبق ارزیابی انجام‌شده در بین شرکت‌کنندگان، آنها از مشارکت در کنفرانس رضایت‌مند بوده و تصریح کرده بودند که بسیاری از سؤالاتی که قبل از کنفرانس برای آنها مطرح بوده، در کنفرانس پاسخ داده شده است. هرچند برخی ابهامات دیگر در خصوص آمریکا، روسیه و نحوه خاتمه بحران سوریه به قوت خود باقی مانده‌اند.

در نهایت، می‌توان گفت که افزایش شناخت متقابل در باب سیاست‌ها و اقدامات امنیتی کشورها می‌تواند در مسیر تقویت امنیت بین‌المللی مورد ارزیابی قرار گیرد و از این نظر کنفرانس امنیتی مونیخ تا مادامی که جایگزین بهتری پا به عرصه ظهور نگذاشته است، همچنان محفل مطلوب شرکت‌کنندگان خواهد بود.

